

საქართველოს საფონდო ბირჟის ისტორიისთვის

საქართველოს საფონდო ბირჟა 1999 წელს შეიქმნა. მისი შექმნის საფუძველი 1998 წლის 24 დეკემბერს ამერიკელი ექსპერტების დახმარებით შემუშავებულმა კანონმა „**ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ**“ განაპირობა. საფონდო ბირჟა ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მნიშვნელოვან რგოლს წარმოადგენს, მის გარეშე შეუძლებელია აღნიშნული სფეროს ფუნქციონირება და აქედან გამომდინარე ის როგორც სააქციო საზოგადოება 1999 წლის 5 იანვარს დაფუძნდა USAID-ის დახმარებით. 2000 წლის 14 იანვარს მასზე საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისიის მიერ გაიცა საფონდო ლიცენზია №90001, 2000 წლის 23 მარტს პირველი ვაჭრობა ჩატარდა, პირველი გარიგება 2000 წლის აპრილის თვეში დაიდო. აქედან მოყოლებული აქტიურად დაიწყო საფონდო ბირჟამ ფუნქციონირება.

საფონდო ბირჟა არის ფასიანი ქაღალდების ორგანიზებული ბაზარი, რომელიც უზრუნველყოფს ფასიანი ქაღალდებისა და სხვა ფინანსური ინსტრუმენტების ყიდვა-გაყიდვის შესახებ წინადადებების შეგროვებას, ვაჭრობის ორგანიზებას დადგენილი წესებისა და პროცედურების შესაბამისად და ავრცელებს დადებულ გარიგებათა შესახებ და ფასებთან დაკავშირებულ სხვა ინფორმაციას.

საფონდო ბირჟა წარმოადგენს თვითრეგულირებად ორგანიზაციას „**ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ**“ საქართველოს კანონის შესაბამისად.

ბირჟის საქმიანობის ძირითად მიზანს წარმოადგენს საქართველოში ფასიანი ქაღალდების გამჭვირვალე და ლიკვიდური ორგანიზებული ბაზრის ჩამოყალიბება, სიცოცხლისუნარიანი სავაჭრო მექანიზმის შექმნა და მისი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა.

ბირჟის საწესდებო კაპიტალი შეადგენს 30 000.00 (ოცდაათათასი) ლარს.

საწესდებო კაპიტალი ბირჟის შექმნის პერიოდში დაყოფილი იყო 50 (ორმოცდაათი) ცალ აქციად, ნომინალური ღირებულებით 600.00 (ექვსასი) ლარი; ხოლო 2007-2008 წლებში კანონში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად მოხდა აქციების დანაწევრება, 1 აქცია დაიყო 60000 (სამოციათასი) ცალ აქციად, შესაბამისად შემცირდა მისი ნომინალური ღირებულებაც. დღეისათვის ის შეადგენს 3000000 (სამი მილიონი) აქციას,

რომელთაგან თითოეულის ნომინალური ღირებულება შეადგენს 0.01 (ერთი მეასედი) ლარს.

სს საქართველოს საფონდო ბირჟის ძირითად აქციონერებს მოქმედი და ყოფილი საბროკერო კომპანიები წარმოადგენდნენ. ბირჟაზე ვაჭრობის უფლებისათვის საბროკერო კომპანიისთვის 2007-2008 წლებამდე აუცილებელი იყო მინიმუმ 1 აქციის ფლობა, რაც კაპიტალის 2%-ს შეადგენდა. თავდაპირველად საფონდო ბირჟის აქციები 600 ლარად იყიდებოდა, მაგრამ მასზე მოთხოვნის გაჩენამ ეგრევე მოახდინა ფასის აწევა და 600 ლარიანი ნომინალური ღირებულების მქონე აქციები 1500 ლარად გაიყიდა. მომდევნო წლებში ეს ფასი კიდევ უფრო გაიზარდა. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს აქციები ბირჟაზე არ ივაჭრება და მათზე ყიდვა-გაყიდვა მხარეთა შორის გაფორმებული ხელშეკრულებით და მის საფუძველზე რეესტრში ცვლილებით შემოიფარგლება.

2001 წლის ბოლოსთვის სს საქართველოს საფონდო ბირჟის აქციონერი იყო 38 საბროკერო კომპანია. აქედან მხოლოდ 17 კომპანიას ქონდა ბირჟაზე ვაჭრობის უფლება. აღსანიშნავია, რომ 38 საბროკერო კომპანიიდან ფინანსური ინსტიტუტების მიერ დაფუძნებული იყო 10 კომპანია, კერძო პირების მიერ — 24 კომპანია, ხოლო 4 — ფინანსური ინსტიტუტების და კერძო პირების მიერ ერთობლივად იყო დაფუძნებული. ამ საბროკერო კომპანიების დაფუძნებაში მონაწილეობა მიიღო 8 კომერციულმა ბანკმა, 2 სადაზღვევო კომპანიამ და 3 უცხოურმა კომპანიამ.

2014 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით სს საქართველოს საფონდო ბირჟის მიერ გამოქვეყნებული ოფიციალური მონაცემების მიხედვით აქციონერთა რაოდენობა შეადგენს 19-ს. აქედან 14 იურიდიული პირია — 82%-ული წილით მთლიან კაპიტალში, 5 ფიზიკური პირი — 18%-ული წილით მთლიან კაპიტალში. აქედან კომერციული ბანკების მიერ კონტროლირებად წილს წარმოადგენს შვილობილი საწარმოების მეშვეობით 58%.

2015 წლის 27 დეკემბრის მდგომარეობით საქართველოს საფონდო ბირჟაზე ვაჭრობის უფლებით მხოლოდ 5 კომპანია სარგებლობს, საიდანაც 4 კომერციული ბანკების შვილობილ კომპანიას წარმოადგენს. ესენია:

№	საბროკერო კომპანია	კომერციული ბანკი
1	სს გალტ ენდ თაგგარტი	სს საქართველოს ბანკი
2	შპს თიბისი კაპიტალი	სს თიბისი ბანკი
3	შპს ქართუ ბროკერი	სს ქართუ ბანკი
4	სს ლიბერთი სიქიურითიზ	სს ლიბერთი ბანკი
5	სს კაუკაზუს კაპიტალ ჯგუფი	-

ბირჟის მართვის ორგანოებია აქციონერთა საერთო კრება, სამეთვალყურეო საბჭო და დირექტორატი. ბირჟის სამეთვალყურეო საბჭო შედგება 12 წევრისაგან, რომელთაც აქციონერთა საერთო კრება ირჩევს 4 წლის ვადით. სამეთვალყურეო საბჭოს წევრი არ შეიძლება იმავდროულად იყოს ბირჟის დირექტორი ან ბირჟის თანამშრომელი. ბირჟის სამეთვალყურეო საბჭოს სფერო-ციფიკური უფლება-მოვალეობები აქვს, რომელიც განასხვავებს ბირჟას ჩვეულებრივი ბიზნეს სანარმოსგან. ასევე ბირჟის დირექტორსაც გააჩნია რიგი სპეციფიკური უფლება-მოვალეობები, რაც განასხვავებს მას სხვა სანარმოების აღმასრულებელი დირექტორისაგან.

ბირჟის გენერალური დირექტორი მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე პასუხისმგებელია სამეთვალყურეო საბჭოს წინაშე. დირექტორების, ბირჟის სხვა თანამშრომლების ურთიერთობათა სისტემა განისაზღვრება ბირჟის შინაგანანესითა და ბირჟის სამსახურების დებულებებით.

ბირჟის წევრები შეიძლება იყვნენ ლიცენზირებული ფინანსური ინსტიტუტები (მათ შორის კანონით გათვალისწინებული უცხოური ფინანსური ინსტიტუტები). წევრებს გააჩნიათ უფლება დადგენილი წესით მონაწილეობა მიიღონ ბირჟის მიერ ორგანიზებულ საფონდო ვაჭრობებში და ისარგებლონ ბირჟის სამსახურების მომსახურებით.

წესდებით ბირჟის შემოსავლები იქმნება: სანევრო, საკომისიო და სხვა შენატანებისაგან და გადასახდელებისაგან; საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა წყაროებიდან. აღსანიშნავია, რომ ბირჟა არ წარმოადგენს მომგებიან საზოგადოებას და შესაბამისად დივიდენდების განაწილება არ ხდება აქციონერთა შორის.

ბირჟის რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია შეილება მხოლოდ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის სახელმწიფო მარეგულირებელი ორგანოს წინასწარი თანხმობით.

ბირჟის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა უზრუნველყოფა მის სავაჭრო სისტემაში არსებული ფასიანი ქაღალდების კოტირება — საფონდო ბირჟის მიერ ფასიანი ქაღალდის ოფიციალური ფასის ან/და ფასთა ინტერვალის დადგენა გარკვეული თარიღისათვის, გაანგარიშებული დადებული გარიგებების ან/და გაკეთებული სავაჭრო განაცხადების საფუძველზე, ბირჟის მიერ დამტკიცებული მეთოდის შესაბამისად.

საფონდო ბირჟის ცენტრალური რგოლია მისი სავაჭრო სისტემა. თანამედროვე ვაჭრობა ბირჟაზე ელექტრონული ვაჭრობის სისტემით ხორციელდება, რომელიც მოიცავს იმ ტექნიკური და პროგრამული საშუალებების ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს ფასიანი ქაღალდებით გარიგებების დადებას და გარიგებებთან დაკავშირებული ინფორმაციის შენახვას, დამუშავებასა და გახსნას.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბირჟის სავაჭრო სისტემაში გარიგებების დაფიქსირება შეუძლიათ მხოლოდ ბირჟის წევრი საბროკერო კომპანიების ბირჟის მიერ ტესტირება გავლილ ბროკერებს.

ბირჟის შექმნიდან სავაჭრო სესიები კვირაში მხოლოდ 2-ჯერ ტარდებოდა, სამშაბათს და ხუთშაბათს,

სავაჭრო გარიგებების ხშირად ჩატარების შესახებ წარმოქმნილი მოთხოვნის შედეგად 2007 წლის მაისიდან სავაჭრო დღეების რაოდენობა 3-მდე გაიზარდა და ისინი ორშაბათი-ოთხშაბათი-პარასკევს ტარდებოდა. 2014 წლის ნოემბრიდან, სამეთვალყურეო საბჭოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, ბირჟის სავაჭრო სისტემაში დადებული გარიგებების სიმცირის მიუხედავად, სავაჭრო სესიები ყოველ სამუშაო დღეს იმართება 11:30სთ-დან 11:40სთ-მდე (აშშ დოლარის სესიაზე) და 13:00სთ-დან 13:55სთ-მდე (სალარე სესიაზე).

ბირჟის წევრი საბროკერო კომპანიები სავაჭრო სისტემაში ოპერირებენ საკუთარი სავაჭრო ანგარიშიდან, რაც წევრის ანგარიშია ცენტრალურ დეპოზიტარში, რომელზედაც იგი ვაჭრობის უზრუნველსაყოფად გადარიცხვავს ფასიან ქაღალდებს და ფულად სახსრებს.

საქართველოს საფონდო ბირჟაზე დაშვების 2 საფეხური არსებობს: პირველი საფეხურია ბირჟის სავაჭრო სისტემა და მეორე საფეხურია ლისტინგი, რომელიც ემიტენტს უფრო მეტი პირობის შესრულებას ავალდებულებს. სიტყვა ლისტინგი თარგმანში ჩამონათვალს, კატალოგს ნიშნავს. საფონდო ბაზარზე კი ამ ტერმინის ქვეშ იგულისხმება ბირჟის სავაჭრო სისტემაში დაშვებული ის ფასიანი ქაღალდები, რომლებიც სხვადასხვა კომპონენტებით გამოირჩევიან სხვა დანარჩენი ფასიანი ქაღალდისგან და ამ კომპონენტებით უფრო მაღალ საფეხურზე იმყოფებიან.

ფასიანი ქაღალდის ლისტინგში მოსახვედრად საჭიროა ემიტენტის საკუთარი კაპიტალის ოდენობა იყოს მინიმუმ 500 ათასი ლარი, ემიტენტის საქმიანობის ხანგრძლივობა უნდა იყოს არანაკლებ 2 წელი, ზარალის გარეშე მუშაობის ხანგრძლივობა ბოლო 2 წლიდან უნდა იყოს არანაკლებ 1 წელი, გამოშვებული ფასიანი ქაღალდების რაოდენობა 5 ათასზე ნაკლები არ უნდა იყოს, სასესიო ფასიანი ქაღალდები - ათასზე ნაკლები და ემიტენტის მიერ ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოება უნდა ხდებოდეს ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების (ბასს) შესაბამისად, ბირჟაზე წლიური ბრუნა არ უნდა იყოს 100.000 ლარზე და გამოშვებულია ფასიანი ქაღალდების 5%-ზე ნაკლები.

ლისტინგს გარკვეული უპირატესობები გააჩნია. ინვესტორი ამა თუ იმ კომპანიის წარმატებას საზღვრავს იმის მიხედვით, არის თუ არა ლისტინგში დაშვებული მისი აქციები. როგორც წესი, იმ ქვეყნებში, სადაც ფასიანი ქაღალდების ბაზარი ეკონომიკის განუყოფელ ნაწილს შეადგენს, წარმატებული კომპანიები ცდილობენ თავიანთი აქციები ბირჟის ლისტინგში განათავსონ, მიუხედავად იმისა, რომ ბირჟა მათ ძალიან მკაცრ პირობებს უყენებს და ამავე დროს, გადასახადიც ძალიან დიდია.

საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში დაშვებული ფასიანი ქაღალდები იყოფა არასალისტინგო და ლისტინგის ფასიანი ქაღალდებად, ხოლო თვით ლისტინგის ფასიანი ქაღალდები იყოფა ასევე 2 ჯგუფად — A კატეგორიის და B კატეგორიის ლისტინგის ფასიანი ქაღალდებად.

2016 წლის 1 ნოემბრის მდგომარეობით საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში დაშვ-

ბულია 123 (ასოცდასამი) ფასიანი ქალაქი, მათგან A კატეგორიის ლისტინგში დაშვებულია სს საქართველოს ბანკის და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის ფასიანი ქალაქები, ხოლო B კატეგორიის ლისტინგში — 7 კომპანიის ფასიანი ქალაქები. ესენია: შპს ჯორჯიან ენდ უოთერ ფაუერი, სს საქართველოს სალიზინგო კომპანია, სს m² უძრავი ქონება, სს სამედიცინო კორპორაცია ევექსი, სს ნიკორა ტრეიდი, სს ლიბერთი ბანკი და სს თელიანი ველი. დანარჩენი კომპანიების ფასიანი ქალაქები დაშვებულია ვაჭრობის არასაღისტინგო სისტემაში.

დღეისათვის სს საქართველოს საფონდო ბირჟის მარეგულირებელი ორგანოა საქართველოს ეროვნული ბანკი. საფონდო ბირჟის ლიცენზირების, ფინანსური ანგარიშგების წარდგენისა და კაპიტალის მინიმალურ ოდენობას განსაზღვრავს ეროვნული ბანკი. მისი წერილობითი თანხმობის გარეშე შეუძლებელია საფონდო ბირჟის რეორგანიზაცია ან ლიკვიდაცია. სს საქართველოს საფონდო ბირჟას გააჩნია შემდეგი სახის ფინანსური მოთხოვნები:

1. საფონდო ბირჟის საკუთარი კაპიტალი უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 50.000 ლარს;

2. საქართველოს ეროვნულ ბანკში წარადგენს წლიურ აუდიტირებულ ანგარიშგებას, წლიურ ანგარიშგებას საფონდო ბირჟის საქმიანობის შესახებ, მიმდინარე ანგარიშგებას.

სს საქართველოს საფონდო ბირჟა ყოველწლიურად ამზადებს და დაგეგნილ ვადებში წარადგენს ეროვნულ ბანკში აუდიტირებულ ფინანსურ ანგარიშგებას კალენდარული წლის დამთავრებიდან 90 დღის ვადაში როგორც მატერიალიზებული, ისე ელექტრონული ფორმით Excel-ისა და PDF-ის ფორმატში. ფინანსური ანგარიშგება მომზადებული უნდა იყოს ფინანსური ან-

გარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებით და ბულალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებით. ფინანსური ანგარიშგების სწორად შედგენაზე პასუხისმგებლები არიან კომპანიის პასუხისმგებელი პირები. ანგარიშგებაში აღმოჩენილი შეცდომების შემთხვევაში სს საქართველოს საფონდო ბირჟას შეიძლება დაეკისროს კანონმდებლობით დადგენილი სანქციები.

ფინანსურ ანგარიშგებასთან ერთად ბირჟა საქართველოს ეროვნულ ბანკს წარუდგენს:

1. კრებსით ინფორმაციას ვაჭრობის ძირითად მაჩვენებლებთან (გარიგების რაოდენობა, ფასიანი ქალაქების რაოდენობა და ლირებულება) დაკავშირებით ემიტენტების მიხედვით და საბროკერო კომპანიების მიხედვით.

2. იმ საწარმოთა ნუსხას, რომელთა ფასიანი ქალაქები დაშვებულია საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში;

3. საფონდო ბირჟის აქციონერთა (პარტნიორთა) რეესტრს;

4. იმ საწარმოთა ნუსხას, რომელთა ფასიანი ქალაქებზე ბოლო 2 წლის განმავლობაში დაიდო გარიგება საფონდო ბირჟის სავაჭრო სესიაზე ან/და დაფიქსირდა გარიგება საფონდო ბირჟაზე.

ზემოთმოცემული მონაცემები ქვეყნდება საქართველოს ეროვნული ბანკის (nbგ.gov.ge) და სს საქართველო საფონდო ბირჟის (გსე.გე) ოფიციალურ საიტებზე. განვიხილოთ სს საქართველოს საფონდო ბირჟის საიტზე გამოქვეყნებული მონაცემები.

ქვემოთ მოცემული ცხრილი მოიცავს 2000-2014 წლებში სს საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში დადებული გარიგებების რაოდენობისა და მოცულობების შესახებ ინფორმაციას.

№	წელი	გარიგების რაოდენობა	გარიგების მოცულობა აქციებში	გარიგების მოცულობა ლარში
1	2000	601	4,354,640	5,892,326.00
2	2001	1591	10,862,784	13,077,244.00
3	2002	1347	11,418,196	8,401,205.91
4	2003	913	7,903,864	1,735,289.77
5	2004	1094	30,510,783	46,676,153.46
6	2005	1358	32,385,702	62,362,180.83
7	2006	5553	68,421,921	169,137,895.20
8	2007	7313	90,391,568	97,041,134.84
9	2008	3178	83,149,890	256,563,026.64
10	2009	1876	2,967,620,677	98,870,479.78
11	2010	3207	1,705,577,048	101,169,649.86
12	2011	1281	102,430,267	19,344,258.42
13	2012	877	59,052,116	735,568,835.30
14	2013	513	252,679,511	52,485,729.81
15	2014	246	85,428,732	47,430,249.00

წყარო: სსბ gse.ge

№	წელი	გარიგების რაოდენობა	გარიგების მოცულობა (ობლიგაცია)	გარიგების მოცულობა აშშ დოლარში	გარიგების მოცულობა ლარში (03/11/2014 წლის ოფიციალური კურსი: 1.7542)
1	2014	1	1,000	1,016,540.00	1,783,214.47

წყარო: სსბ gse.ge

ზემოთ მოცემული ციფრები არცთუ ისე ცუდ შთაბეჭდილებას იძლევა. საფონდო ბირჟა მუშაობს. წლების მიხედვით გარიგებების რაოდენობა ცვალებადია, აქციების მოცულობა 4 მილიონიდან 3 მილიარდამდე მერყეობს, ხოლო თანხები 1 მილიონიდან — 736 მილიონამდე. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ადრე თუ ბირჟაზე გარიგებების დადება, სავაჭრო სისტემაში დაშვებული საბროკერო კომპანიების მეშვეობით შეიძლებოდა, საქართველოს კანონში „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ 2007 წლის 31 მარტიდან ძალაში შესული ცვლილებების შემდეგ, საბროკერო კომპანიის მონაწილეობის გარეშეც გახდა შესაძლებელი. ანუ საბროკერო კომპანიის ფუნქცია შეითავსა რეგისტრატორმა. ამ ფაქტით გამარტივდა საჯარო ფასიანი ქაღალდებით გარიგებების დადება. კერძოდ: ფასიანი ქაღალდების კანონის მე-18 მუხლის 1 და 5 პუნქტების შესაბამისად გარიგება საჯარო ფასიანი ქაღალდებით შესაძლებელია დაიდოს ბირჟაზე და მის გარეშე, საბროკერო კომპანიის მონაწილეობით ან მის გარეშე. ამასთან 100 ლარზე მეტი ლირებულების გარიგების შესახებ ინფორმაცია უნდა იქნას დაფიქსირებული და განსაჯაროებული საბროკერო კომპანიის ან რეგისტრატორის მეშვეობით საფონდო ბირჟაზე. 2007 წელსვე ბირჟის სავაჭრო წესებში ცვლილებები განხორციელდა და ბირჟაზე თანხის მოძრაობის გარეშეც შესაძლებელი გახდა გარიგების დაფიქსირება (ამ გარიგების ფორმაა ფიქსინგი). ამ ფაქტის გამო თანხობრივმა ბრუნვამ ბირჟის გარეშე გადაინაცვლა და საფონდო ბირჟას ძირითადად რეგისტრატორის ფუნქცია შერჩა.

ეს მონაცემები ნათლად ჩანს ქვემოთ მოცემულ ცხრილში:

ზემოთმოცემული ცხრილის მეშვეობით ნათლად ჩანს, როგორ შეიცვალა სავაჭრო მონაცემები. ძირითადი ბრუნვა ბირჟის გარეშე აღმოჩნდა. შესაბამისად უკონტროლო გახდა აქციებზე ფასების ცვლილება. ერთ დღეში შესაძლებელი გახდა ერთი დღიანი აქციის სხვადასხვა ფასში ყიდვა-გაყიდვის დაფიქსირების შესაძლებლობა.

არსებულ კანონმდებლობაში ძირითად პრობლემას წარმოადგენს გამჭვირვალობის ნაკლებობა. ინფორმაცია ფასიანი ქაღალდების ემიტენტი კომპანიების ფინანსური მაჩვენებლების შესახებ ან არ მოიპოვება, ან არასრულია. განსაკუთრებით პრობლემატური საკითხია ფასის გამჭვირვალობა. ფრაგმენტირებული ვაჭრობის პირობებში ინვესტორისთვის სირთულეს წარმოადგენს ფასის შესახებ ინფორმაციის მოძიება და შედარება, რის შედეგადაც ვაჭრობის პროცესში არ არსებობს კონკურენტუნარიანი და თანაბარი პირობები. არსებულ პირობებში დაბალია ნდობა ინვესტორთა მხრიდან, რაც, თავის მხრივ, ამცირებს მოთხოვნას ფასიანი ქაღალდებზე, ფასს და გარიგებების რაოდენობას.

ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ფუნქციონირებისათვის ყველაზე მთავარია ბაზარზე იყოს კონკურენცია, გამჭვირვალე ფასწარმოქმნის მექანიზმი. ამისათვის გარიგება კონკურენტულ და გამჭვირვალე გარემოში უნდა იდებოდეს. ფიქსინგის შემთხვევაში კი ეს პირობები დარღვეულია. საქართველოს საფონდო ბირჟა წარმოადგენდა ფასიანი ქაღალდებზე საბაზრო ფასის დამდგენ ორგანოს, ცვლილებების შემდეგ კი მან ეს ფუნქცია დაკარგა.

საფონდო ბირჟამ დაკარგა ასევე მეტი შემოსავლის მიღების შესაძლებლობაც, ვინაიდან ფიქსინგით გარიგებების დაფიქსირებისას ბირჟის შემოსავალი იანგარიშება

№	წელი	ბირჟაზე დადებული გარიგებების ღირებულება		ბირჟის გარეშე დადებული გარიგებების ღირებულება (ფიქსინგი)	
		ლარი	% წილი მთლიან ღირებულებაში	ლარი	% წილი მთლიან ღირებულებაში
1	2007	38,37076.00	39,544%	58,667,058.84	60,456%
2	2008	10,584,246.29	4,125%	245,978,780.35	95,875%
3	2009	3,112,576.04	3,148%	95,757,903.74	96,852%
4	2010	5,117,755.26	5,06%	96,051,894.60	94,94%
5	2011	2,503,704.60	12,94%	16,840,553.82	87,06%
6	2012	8,847,355.19	1,203%	718,488,378.85	98,797%
7	2013	530,493.11	1,01%	51,955,236.70	98,88%
8	2014	881,233.78	1,86%	46,549,015.22	98,14%

წყარო: სსბ gse.ge

გარიგების თანხიდან და შეადგენს თანხის 0.1%-ს, ხოლო სავაჭრო სისტემაში დაფიქსირებისას — მთლიანი გარიგების თანხის 0.12%. პროცენტული განსხვავება თითქოს დიდი არ ჩანს, მაგრამ წლების მიხედვით განხორციელებულ გარიგებებს თუ შეეხებოდა, არც მთლად ასეა საქმე.

ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ კანონში ადრე არსებობდა ასეთი მუხლი (მუხლი 34, პუნქტი 2): საფონდო ბირჟის არც ერთ მესაკუთრე-წევრს არა აქვს უფლება, პირდაპირ ან დაკავშირებული პირების მეშვეობით ფლობდეს საფონდო ბირჟის ხმათა 10%-ზე მეტს. საფონდო ბირჟაზე იმ საბროკერო კომპანიების (მესაკუთრე-წევრების) ხმათა ჯამური რაოდენობა, რომელთა სანქსდებო კაპიტალის 50%-ზე მეტის მესაკუთრეთა სპეციალური საქმიანობაც ლიცენზირებულია ერთი და იმავე ორგანოს მიერ, გარდა სამსახურისა, არ უნდა აღემატებოდეს საფონდო ბირჟის ხმათა საერთო რაოდენობის ნახევარს.

ეს დამცავი მექანიზმი ჩადებული იყო კანონში იმისათვის, რომ განვითარების სანყის ეტაპზე მყოფი ბაზარი კონკურენტი სფეროს მმართველობის ქვეშ არ მოქცეულიყო (საბანკო სექტორი ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე შვილობილი საბროკერო კომპანიების მეშვეობით ოპერირებს) და ის ნორმალურად განვითარებულიყო. კონკურენტი სფეროს კი საბანკო სექტორი წარმოადგენს, რომლებიც გასცემენ სესხებს ბიზნესის დასაკრედიტებლად. 2007-2008 წლებში მოხდა საკანონმდებლო ცვლილებები, რომელმაც მოხსნა ეს შეზღუდვა საფონდო ბირჟის საკუთრებაზე და დღემდეც გრძელდება. მივიღეთ შედეგი: საფონდო ბირჟის მესაკუთრეთა 58%-ს საქართველოს კომერციული ბანკები აკონტროლებენ, სამეთვალყურეო საბჭოც მთლიანად

კომერციული ბანკების წარმომადგენლებისგან არის დაკომპლექტებული.

გარდა ზემოთჩამოთვლილი საფონდო ბაზრის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორებისა, მნიშვნელოვანი საკითხია მარეგულირებლის (საქართველოს ეროვნული ბანკი) მხრიდანაც ნაკლები ინტერესის გამოხატვა ამ სფეროს განვითარების შესახებ.

სს საქართველოს საფონდო ბირჟის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორია ასევე ბირჟის აქციონერებს შორის დავა. დაპირისპირებულ მხარეებად აღმოჩნდნენ კომერციული ბანკების შვილობილი კომპანიის წარმომადგენლები და არასაბანკო სექტორი. მათი დავა სასამართლოში გრძელდება და დღემდე წარმოებაშია. მხარეებს შორის დაძაბულობა წარმოიშვა 2015 წლის 29 მაისს ჩარატებული აქციონერთა კრების შედეგად. სადაო საკითხები საქართველოს საფონდო ბირჟის ბაზაზე თბილისის საფონდო ბირჟის დაფუძნებას შეეხებოდა, რაც მისთვის აქტივების გადაცემით შემოიფარგლებოდა სალიცენზიო მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. მიუხედავად აქციონერთა 42%-ის წინააღმდეგობისა, საკითხი დადებითად იქნა გადაწყვეტილი და შედეგად საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა 2015 წლის 3 ივლისს ვიცე-პრეზიდენტის განკარგულების საფუძველზე გასცა №321 ლიცენზია სს თბილისის საფონდო ბირჟაზე.

ამჟამად საქართველოში არსებობს ორი საფონდო ბირჟა: სს საქართველოს საფონდო ბირჟა და სს თბილისის საფონდო ბირჟა. პირველზე ზემოთ ვისაუბრეთ. რაც შეეხება სს თბილისის საფონდო ბირჟას, ის საქართველოს კომერციული ბანკების 100%-იანი წილობრივი მონაწილეობით შეიქმნა და დღეისათვის ის მხოლოდ რეგისტრირებულ კომპანიას წარმოადგენს.

ქვეყნის გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდისათვის

აუცილებელი პირობაა ფინანსური ბაზრების განვითარება. განვითარებული ფინანსური ბაზრები ქვეყანაში არამარტო საერთაშორისო კაპიტალის მოზიდვის საშუალებას იძლევა, არამედ ინვესტიციების გაზრდის და ადგილობრივი ფინანსური რესურსების ეფექტიანი გადანაწილების შესაძლებლობასაც უზრუნველყოფს. საქართველოში ფინანსური ბაზარი ჯერ კიდევ განვითარების სტადიაშია. ბიზნესისათვის ფინანსური რესურსების მოზიდვის წყაროს მხოლოდ კომერციული ბანკებიდან აღებული სესხი წარმოადგენს, ხოლო სააქციო კაპიტალით დაფინანსების წყარო ფაქტიურად გამოუყენებელია. ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარება საქართველოს მთავრობის მიერ გამოცხადებულ ქვეყნის განვითარების სტრატეგიაშია ასახული და პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს.

ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების ფარგლებში, რომელსაც ხელი მოეწერა საქართველოს მთავრობის მხრიდან 2014 წლის 27 ივნისს, საქართველოს

ველოს დაეკისრება მომავალი 5-7 წლის განმავლობაში კანონი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ და მომიჯნავე კანონები ევროკავშირის დირექტივებთან ჰარმონიზებაში მოიყვანოს. ფინანსური შუამავლობის განვითარების ხელშეწყობის მიმართულებით დაიგეგმა საფონდო ბაზრის განვითარება (ფინანსური განათლების გაუმჯობესება, გამჭვირვალობის ხელშეწყობა, საკანონმდებლო რეგულირების დახვეწა კაპიტალის ბაზრის განვითარებისათვის, კაპიტალის ბაზრის ინფრასტრუქტურის და ინსტრუმენტების განვითარება.

14 დირექტივის ძირითადი მოთხოვნები სწორედ ვაჭრობამდე და ვაჭრობის შემდეგ გარიგებებისა და ფასის გამჭვირვალობის ზრდას, ემიტენტების ფინანსური ანგარიშგებისა და ინფორმაციის ლიობას, ინვესტორთა თანაბარ პირობებში მოქცევას უზრუნველყოფს.

ნიმო თანდაშვილი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სააქციო საზოგადოება „საქართველოს საფონდო ბირჟის“ წესდება 15.05.2008წ. (gse.ge);
2. დებულება „საქართველოს საფონდო ბირჟის“ წევრების შესახებ 10.05.2016წ. (gse.ge);
3. დებულება „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ ფასიანი ქაღალდებით სავაჭრო სისტემასა და ლისტინგში დაშვების შესახებ 10.05.2016წ. (gse.ge);
4. „საქართველოს საფონდო ბირჟის“ ეტიკის კოდექსი 16.09.2011წ. (gse.ge);
5. „საქართველოს საფონდო ბირჟის“ დისციპლინარულ დარღვევათა საპროცესო კოდექსი 05.03.2009წ. (gse.ge);
6. „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ ვაჭრობის წესები 17.02.2009წ. (gse.ge);
7. „საქართველოს საფონდო ბირჟის ინდექსი“ 10.06.2010წ. (gse.ge);
8. საჯარო ფასიანი ქაღალდებით გარიგებების „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ დაფიქსირების წესი 10.05.2016წ. (gse.ge);
9. „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ ბროკერის ატესტაცია 11.12.2008წ. (gse.ge);
10. საქართველოს საფონდო ბირჟის ოფიციალური გვერდი (gse.ge);
11. „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ შინაგანაწესი 10.03.2014წ. (gse.ge);
12. „საქართველოს საფონდო ბირჟაზე“ სავაჭრო სესიების განრიგი 29.10.2014წ. (gse.ge);
13. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება № 169/01 2010 წლის 28 დეკემბერი ქ.თბილისი საფონდო ბირჟის ლიცენზირების, ფინანსური ანგარიშგების წარდგენისა და კაპიტალის მინიმალური ოდენობის განსაზღვრის წესის დამტკიცების თაობაზე (nbg.gov.ge);
14. საქართველოს კანონი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ 03.09.2015წ-ს მდგ. (nbg.gov.ge);
15. საქართველო და ევროკავშირი — 2014 წლის ეკონომიკური ტენდენციები და თანამშრომლობა (parliament.ge)

HISTORY OF GEORGIAN STOCK EXCHANGE MARKET

Nino Tandashvili

DESCRIPTION

The given article gives feedback of the main links of Georgian securities market – Georgian stock exchange market, history of creation, its basic functions, purpose and part on given market, list of stockholders at the time of creation and the current leaders of this organized market. Article also gives information about negotiations made on this market. Gives brief description the reflection of legislation changes on stock market development in Georgia and what were the problems and what are probable solutions to this problems.